

kongen og prinsen, når Mykland fremstiller Christian Frederiks virksomhed fra januar til april som led i et fra København inspireret dobbeltspil.

I øvrigt er det tydeligt, at forfatteren har et væsentligt mere positivt syn på Christian Frederiks virksomhed i frigørelsesbestræbelsernes anden fase fra maj til september end vanligt blandt norske historikere, omend også han fremhæver kongens i visse tilfælde mærkværdigt lammede handlingsevne.

Alt i alt må det siges, at Myklands fremstilling er velskrevet og samtidig – det gælder især afsnittene om kapløbet om Norge 1812–13 og frigørelsen 1814 – i elementær forstand spændende læsning. Som populær historieskrivning må værket derfor vurderes højt. At det så tillige sagligt har betydelige kvaliteter trækker naturligvis ikke fra. De fremførte betragtninger er da også snarere tænkt supplerende end kritisk.

Steffen Heiberg

Nils Schiørring: Musikkens Historie i Danmark 1–3. Kbh., Politikens Forlag 1977–78. 346+360+364 s. samt litteraturvejledning, ordbog og navneregister. Ill.

I en vis forstand kan det siges, at Musikkens Historie i Danmark har været det meste af et århundrede undervejs. Den almindelige regel om, at hver generation ser mindst een Danmarkshistorie i adskillige bind, har ikke haft tilsvarende gyldighed for musikkens vedkommende. Nils Schiørrings længe ventede trebindsværk er simpelthen den første samlede brede fremstilling i sin art og opfylder på mange måder et stort savn.

For en musikstuderende på universitetet har lærebogssituationen med hensyn til den danske musikhistorie været temmelig ringe. Indtil for en halv snes år siden var pensum i elementarundervisningen ved Københavns Universitet en 15 siders oversigt bagest i Povl Hamburgers: Musikens Historie (3. udg. 1961) – kompendieagtig læsning, men vé den, der ikke kunne det 18. årh.s kongelige kapelmestre eller Carl Nielsens seks symfonier på fingrene! I den fortsatte undervisning eksisterede en egentlig lærebog ikke. Man kunne orientere sig i en tysksproget oversigt i den store encyklopædi »Die Musik in Geschichte und Gegenwart«, hvor artiklen om Danmark er forfattet af Nils Schiørring, eller man kunne gå til samme professors gennemgang af den danske musikhistorie, en forelæsningsrække, som gentoges med jævne mellemrum. Flere generationer har set og hørt professor Schiørring vende stablen af gule konceptsedler, og indtil de seneste tider har man været i den klassiske, men ellers efterhånden sjældne undervisningssituation, at et væsentligt emne fuldt og helt dækkedes af forelæsninger. Konceptsedlerne må nu antages at være vendt for sidste gang, og resultatet foreligger: et enmandsværk i tre bind dækkende musikkens historie i Danmark fra de ældste tider til 1970'erne. Anmelderens egne forelæsningsnoter viser store overensstemmelser i plan og indhold mellem de mange semestres mundtlige foredrag og indholdet af de tre bind i »Grimbergformat« fra Politikens Forlag. Men det kan undre, at den første egentlige store oversigt over musikkens historie i Danmark først nu skulle komme til verden, og dette frister til et forsøg på en forklaring.

Musikvidenskaben som fag ved Københavns Universitet er i nyere tid forbundet med Angul Hammerichs navn. Denne, der egentlig var cand. polit., disputerede i 1892 på afhandlingen »Musiken ved Christian IV's Hof«. Hammerich udnyttede siden sin *jus docendi* og blev endvidere fra 1896 lønnet docent. Herefter opbyggedes en konferensordning, og under efterfølgeren fra 1924, Erik Abrahamsen, ændredes stillingen til et professorat, mens fagets bredde sikredes ved først en bifagsordning, senere også en hovedfagsordning til skoleembedseksamen.

Hammerichs disputats var et for sin tid glimrende og veldokumenteret arbejde, stadig en klassiker. Han byggede naturligvis i vid udstrækning på relevant dansk og udenlandsk litteratur, men hovedkilderne fandt han på Rigsarkivet – rentemesterregnskaber og kostpengeregistre. Hele værkets anlæg og udformning placerer det klart på linie med samtidens »almindelige« historieskrivning, som blandt andet nød godt af den lettere adgang til primærmateriale i kraft af det centrale arkivvæsens nylige reorganisering. Man skulle have ventet, at Hammerich dermed satte en standard og fastlagde et mønster, som kunne efterlignes for andre tidsperioder, men det blev ikke tilfældet.

Sagen var, at andre klassikere indenfor dansk musikhistorie da allerede var skrevet eller var på vej. Nils Schiørring nævner i sit forord til bd. 1 pionerarbejderne, V. C. Ravns om »Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid« (udk. 1886, med hovedvægten på det 18. årh.) og Carl Thranes »Fra Hofviolonernes Tid« (udk. 1908, om det kgl. Kapel 1648–1848). Juristerne Ravns og Thranes arbejder kan – alle deres fortrin til trods – ikke siges at være på højde med Hammerichs, heller ikke i teknisk henseende. Ravns kilder var indskrænket til trykt materiale af enhver art, mens Thrane også drev omfattende arkivstudier. Blot vil den, der har prøvet at eftergå nogle af sidstnævntes mere kryptiske henvisninger, vide, at disse kun yder ringe støtte for den nysgerrige læser. De nævnte værker har endvidere et præg af »definitiv« historieskrivning, som heller ikke har opmuntret til supplerende arkivundersøgelser.

Når Hammerich selv nøjedes med på et senere tidspunkt at udgive »Dansk Musikhistorie indtil ca. 1700« (1921), kan det endvidere også skyldes S. A. E. Hagens berømte sedler. Hagen var musiker, tidvis musikhandler, instrumentbygger, komponist og myreflittig kompilator. Hans omfattende materialesamlinger udmøntedes derimod kun i meget ringe grad i musikhistoriske publikationer. Den eneste større artikel var en anmeldelse i *Historisk Tidsskrift* af Hammerichs disputats (6. r. IV, s. 420–444), bestående af nogle få væsentlige rettelser og en mængde petitesseagtige tilføjelser, hovedsageligt af personalhistorisk art. Man synes at ane en mangel på sans for proportioner, som vel også kan have spærret ham vejen for selv at udnytte sin store samling, der den dag i dag opbevares på Det kgl. Bibliotek. »Hagens sedler« er blevet et begreb blandt folk med interesse for dansk musikhistorie, og Nils Schiørring karakteriserer samlingen af udskrifter som udtømmelig. Det er dog vel et spørgsmål, om man ikke kættersk kan hævde, at Hagens sedler også kom til at spærre vejen for andre. Hans omfattende indsamlingsarbejde på arkiv og bibliotek var gjort, og eftertiden har følt det uomgængeligt nødvendigt at konsultere Hagen før andre muligheder har stået for. Oftest er det så ikke blevet til mere; men brug af anden mands materiale må i sidste instans være problematisk, når der ikke er klarhed over indsamlingsproceduren, dens afgrænsning og konsekvens. Hagens sedler, der for en stor dels vedkommende må grunde sig på arkivalisk materiale, har derfor paradoksalt nok en del af skylden for, at der ikke i mands minde har været ansatte fra Musikvidenskabeligt Institut med fast tilhold på Rigsarkivet. Musikvidenskab dyrkes på biblioteker – men hertil er der dog også andre grunde.

I ovenstående er ganske set bort fra, at musikvidenskabens fornemste mål naturligvis slet ikke har været at frembringe en musikhistorie i skikkelse af en diminutiv aflægger af danmarkshistorien, men først og fremmest at beskæftige sig med musikken som sådan. Forskningsobjektet har fortrinsvis været »levninger« i form af nedskreven musik, som kan editeres, analyseres og beskrives med brug af et begrebsapparat, som er fagets eget og iøvrigt meget lidt tilgængeligt for ikke indviede. Problemstillinger parallelle med historikerens finder man, når nodematerialet fremdrages og bestemmes på ydre kriterier: overlevering, skrift, papir, vandmærke etc., og når man bagefter vil sætte tingene på plads i historisk sammenhæng: periodisering, generelle sammenhænge af politisk, social

og økonomisk art, forhold til andre kunstarter, personalhistorisk baggrund m.v. Midt imellem ligger musikken, som man har for sig selv, som kan studeres for sin egen skyld, men så sandelig også indgå i praktiske sammenhænge. Musikvidenskab, musikudøvelse og musikpædagogik har traditionelt haft meget med hinanden at gøre. Endvidere er under internationalt letomsættelige og rummer i den forstand ingen oversættelsesproblemer. Musikkulturen har derfor sit stærke internationale præg, og i al sin banalitet kan man derfor roligt fastslå, at musikvidenskabens veje har været mange; man har her i landet beskæftiget sig med mangt og meget mere end blot dansk musik eller musik spillet i Danmark. Dette vil også tydeligt fremgå af følgende korte omtale af Hammerichs efterfølgere indenfor faget.

I et lille afsnit om musikforskningen (Bd. 3, s. 319–26) nævner Nils Schiørring de fire magistre, som Hammerich nåede at uddanne. Erik Abrahamsen disputerede i Schweiz på en afhandling om romanske og germanske elementer i den gregorianske sang og folkevisen i Danmark (1923), men koncentrerede sig efter overtagelsen af universitetsstillingen om fagets praktiske opbygning. Torben Krogh udarbejdede i Berlin sin disputats om 1700-tallets danske syngespil (1924) og fortsatte efter hjemkomsten med teaterhistoriske arbejder, til sidst som den første professor i faget. Knud Jeppesen skrev i Wien sin internationalt højt anerkendte afhandling om dissonansbehandlingen hos Palestrina (1923) og fungerede herefter som konservatorielærer i København, komponerede og sluttede sin karriere som den første musikprofessor i Århus. Ved siden af en omfattende virksomhed også i internationalt regi blev der tid til udgaven af den danske 1600-tals komponist Mogens Pedersøns værker (*Dania Sonans I*, 1933). Endelig udfoldede den fjerde og sidste, Mogens Wöldike, sig først og fremmest som organist, dirigent og organisator af Palestrinakoret og Københavns Drengekor. Man finder således andengenerationen virksom på mange felter: i forskning med danske og udenlandske emner, i udgiverarbejde og i praktisk musikalsk virksomhed. Et tilsvarende billede ville man få ved at gennemgå de følgende generationer, som i forbavsende stort tal supplerede magistergraden med en organisteksamen, og hvorfra også rekrutteredes musikkritikere til dagblade og tidsskrifter. Indskrænker man sig til nedennævnte danske doktores, er indtrykket stadig en stor spændvidde.

Jens Peter Larsen ryddede op i international forskning med »Die Haydn Überlieferung« (1939), som har givet ham prædikatet »the father of modern Haydn research«. Samtidig genfindes han i samarbejde med Mogens Wöldike om »Den danske Koralbog« (1954) og har yderligere bidraget til dansk musikhistorie med sin lille Weysebog (1942). Deltager i arbejdet med koralbogen var Henrik Glahn, som samtidig disputerede med »Melodistudier til den lutherske salmesangs historie« (1954). En anden organist og musikforsker, Søren Sørensen, havde med afhandlingen om »Diderich Buxtehudes vokale kirkemusik« (1958) for så vidt et emne med dansk tilknytning i kraft af komponistens oprindelse, men iøvrigt solidt placeret i europæisk musikhistorie. Poul Hamburger var ene om en musikanalytisk indfaldsvinkel i disputatsen om »Subdominante und Wechsel-dominante. Eine entwicklungsgeschichtliche Untersuchung« (1955), men fungerede også som komponist, organist og, som nævnt, forfatter til oversigtsværket »Musikens Historie«, en bog som har været hundredvis af musikstuderendes hyppigste, omend ikke altid kæreste faglige læsning. Endelig viser de tre seneste disputatser mere end nogensinde et internationalt betonet emnevalg: Finn Mathiassen med »The Style of the Early Motet« (1966), komponisten Jan Maegaard med »Studien zur Entwicklung des dodekaphonen Satzes bei Arnold Schönberg« (1972) og Peter Ryums »Les manuscrits de Vivaldi« (1977).

Alle disse genfindes i Nils Schiørrings lille afsnit om musikforskningen i Danmark.

Af betydelige værker om dansk musikhistorie fra de senere år kan fremhæves Niels Martin Jensens prisopgave om den danske romance 1800-1850 (1964), Kai Aage Bruuns meget »værkorienterede« to bind om dansk musiks historie fra Holbergtiden til Carl Nielsen (1969) og senest Gerhard Schepelerns arbejde om italienerne på Hofteatret (1976). Endelig kan der peges på den musikbiografiske tradition, som – fortrinsvis i leksika og tynde bøger – helt tilbage fra Thranes og Hagens tid er blevet fortsat op gennem tiden af W. Behrend, Richard Hove, Gustav Hetsch og Sigurd Berg. Litteraturlisten i det foreliggende bd. 3 fremviser en omfattende række arbejder om næsten alle emner indenfor det danske felt, omend helt overvejende i form af små artikler spredt omkring i tidsskrifter og festskrifter; meget ofte som en lille tribut fra forskere, hvis hovedinteresse har ligget udenfor landets grænser. Men een bestemt person nævnes kun i litteraturlisten og lades helt uomtalt i teksten. Udfra en klædelig, men ganske usaglig beskedenhed har professor Schiørring aldeles udeladt sig selv, hvorved billedet af musikkforskningen i dette land bliver noget fortegnet.

Om professor Nils Schiørring vil det være relevant at anføre en uddannelse som cellist, en magistergrad i musikvidenskab og en disputats om »Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang« (1950). En enkelt artikel om »Allemande og fransk Ouverture« (1957) og oversigten over det 20. årh. i »Musikkens veje« (1959) er undtagelser, idet den øvrige virksomhed har haft hjemlig tilknytning: Udgiver af gamle danske viser og af folkeviser, musikkritiker ved dagblade siden 1939, tidvis konsulent for Dansk Folke-mindesamling, redaktør af Dansk Musiktidsskrift, Dansk Arbog for Musikkforskning etc. Den Blå Bog viser en meget central placering indenfor næsten alt, hvad der vedrører dansk musikliv. Dette og de omtalte forelæsningsrækker har betydet, at det har været fra Nils Schiørring, at man har kunnet vente det værk om musikken i Danmark, som tidligere generationer ikke fik fra hånden. Det er derfor med stor forventning, man går til læsningen af de foreliggende tre bind.

Første bind om perioden indtil 1750 indledes med tidsafsnit, hvorom man ikke ved meget andet, end at lyd og toner kunne frembringes. Det kan forekomme overraskende, at der foreligger en ganske omfattende musikvidenskabelig litteratur om lurene, men det faktum, at man intet konkret kan sige om deres musikalske brug, har været så meget mere talende til fantasien og har fremkaldt allehånde gisninger. Nils Schiørring indskrænker sig dog til at redegøre for instrumenternes »teoretiske« toneomfang og betoner den kultiske funktion. Ikke mindre interesse har guldhornene vakt – en tilsvarende fascination af det gådefulde. Oehlenschläger får et lille rap med på vejen som den, der med sit digt i altfor høj grad har fastslået en funktion som offerhorn. Faktisk kunne der blæses toner ud af det bedst bevarede. Drikkehorn eller blæseinstrument? Diplomatisk antydes det, at det kunne være fristende at antage begge muligheder.

Om tiden før kristendommens indførelse vides iøvrigt meget lidt. Visse udlændinges karakteristisk af den nordiske sang som lydende som krageskrig eller »mere dyrisk end hundegøen« citeres, men Schiørring vogter sig vel for mere vidtgående slutninger. Der trækkes lidt på sagastof og en lille smule på folkeviser, men det gøres stadig med et mådehold, der viser sig at være karakteristisk for forfatteren.

Romerkirkens liturgi – principielt med et enhedspræg – giver derimod langt fastere holdepunkter. Her kan man i det mindste sige noget om, hvad der *burde* have lydt i de danske kirker. Kildematerialet tillader nemlig i første række kun negative slutninger. Kantorer og klerikal justits omtales i kilderne først og fremmest, når ikke alt var, som det burde være; og noder er kun meget sporadisk bevaret. Noget ængstelig bliver man ved omtalen af Knud den Hellige, som forfatteren lader helgenkåre i Ringsted i 1170 (s. 62). En oplagt lapsus, men den efterfølgende omtale af Sct. Albani i Odense øger

forvirringen. Man godtager dog gerne i al almindelighed en betydelig angelsaksisk liturgisk påvirkning i dyrkelsen af både Knud Konge og Knud Hertug, selvom dette står i modstrid med den generelle antagelse, at Fyn og Jylland mest fremviser et germansk liturgisk præg, mens Sjælland og Skåne skulle være mere under indflydelse af romansk-angelsaksisk tradition (s. 48). Kan hænde, at det sidste ord ikke er sagt med hensyn til den gregorianske sang i Danmark, idet man til sin forbløffelse erfarer, at selvom der ikke eksisterer nogen samlet tidlig overlevering, så anslås antallet af mere eller mindre uregistrerede fragmenter til 40.-50.000, oftest dog kun ganske små »bidder«. Vant til fra »Danmarkshistorien«, at alt på pergament normalt er under kontrol, undres man da også, når man på Rigsarkivet ved selvsyn konstaterer stykker af nodeblade stadig i sekundær anvendelse som regnskabsomslag. Registreringen af disse skal dog nok være møjsommelig. Litteraturlisten angiver som det seneste om dette emne en artikel af J. Raasted, som indeholder en præliminær redegørelse (*Scandia* 1960).

For den verdslige musiks vedkommende står man langt svagere kildemæssigt. I fremstillingen trækkes der igen lidt på folkevisestoffet, noget mere på instrumentariet, som med visse forbehold antages afbildet på de middelalderlige kalkmalerier, mens den skriftlige overlevering giver glimt af forholdene for skjalde, gøglere, »legere« og de musikanter, som efterhånden fik mere fast tilknytning til byer, hof og militær. En grundig gennemgang af folkeviserne gemmes til senere, selvom man egentlig på dette sted savner omtale af så berømt en melodistump som radioens første pausesignal, der vitterligt er overleveret i et håndskrift fra omkring 1300.

Med Reformationen bedres kildegrundlaget radikalt – stadig dog især for den kirkelige del af musiklivet – og fremstillingen kan bredes ud støttet på en omfattende forskning. Hver salmebog – med eller uden noder – er endevendt, hver overleveret melodi søgt identificeret og dens oprindelse klarlagt. Materiale-mæssigt kan Reformationen i høj grad siges at have fået karakter af et brud, idet ældre nodemateriale gik tabt eller blev klippet i småstykker, selvom dette først skete efter en rum tid. Musikalsk var der imidlertid tale om megen kontinuitet – latin og gregoriansk sang spillede en rolle langt op i 1600-tallet parallelt med den nytilkomne salmesang på modersmålet. Fra 1500-tallet stammer også den første væsentlige samling instrumentalmusik, som foreligger med de såkaldte »kantoriets stemmebøger« (under udg. ved H. Glahn, *Dania Sonans* 1978 ff.), der ved siden af hofholdningsregnskaberne gør det muligt at se en linie i musikken ved hove fra Christian III og fremskridt.

Under overskriften »Tradition og fornyelse« behandles herefter storhedstiden under Christian IV, der karakteriseres som en »national blomstring på den skabende musiks område«, idet danskfødte komponister – Hans Nielsen, Mogens Pedersen m. fl. – efter endt studieophold hos Gabrieli i Venezia kvitterede ved at publicere deres svendestykker: madrigaler med italiensk tekst (udg. af J. P. Jacobsen, *Dania Sonans* II-III, 1966-67). Brugen af ordet »national« kan forekomme en kende anakronistisk, al den stund der snarere må have været tale om en aktiv fyrstelig dansk kulturpolitik med henblik på at få hofmusikken ført frem til en passende *international* standard. Men, at den musikalske aktivitet var stor omkring den danske konge, er evident, og at majestæten personlige interesse var ægte, forekommer plausibelt, så Nils Schiørring kan med rette anvende et af sine yndlingsudtryk om Christian IV: hans hverdag var »ligesom gennemsyret af musik«. Sympatien bølger om monarkens musikforbrug, så længe der var råd, men når man kommer frem til Det Store Bilager i 1634, kan selv en musikprofessor ikke undlade at opholde sig ved det høje udgiftsniveau. Allerede Hammerich fandt, at 2 mill. rd. for et dobbeltbryllup var en urimelig sum, og Schiørring følger trop ved at oversætte beløbet til »i vore dages mønt vel omkring 200 millioner kr.«. Om ikke andet, så naturligvis et

skrækkeligt højt tal. Retfærdigvis må det dog understreges, at ikke alle pengene gik til musik; der var andet, man kunne blive gennemsyret af.

De musikalske aktiviteter i den øvrige del af samfundet omtales i de følgende parallel-afsnit om musikken ved universitet og skoler, om folkeviserne, tårnblæsere og stadsmusikanter og om kirkemusikken – alt ført frem til midten af det 18. årh. Helt overholdes de kronologiske rammer dog ikke. Ved noget, der ligner en redaktionel kortslutning, kommer man fra side 291 til side 294 hastigt helt frem til midten af det 19. årh. i forbindelse med en omtale af stadsmusikantinstitutionen. Den privilegerede musiker indgik på flere interessante måder i enevældens reguleringsrige centralistiske kulturpolitik, men en egentlig vurdering af stadsmusikanternes funktion og betydning er det ikke blevet til ved denne korte gennemgang over en halv snes sider.

Musikken hos samtlige rigets stænder har dog iøvrigt i allerhøjeste grad Schiørrings bevågenhed. Dette gælder den grundige behandling af de syngende latinskolepeblinge, repertoiret, som det er belyst ved kataloger over skolernes samlinger, sange og musikindslag ved det 16. og 17. årh.s skolekomedier og ikke mindst det centrale kapitel om »Danmarks gamle Folkeviser«. Som antikvaria nedtegnet af interesserede adelige i 1500- og 1600-tallet behandles disse viser hos Schiørring med stor selvfølgelighed netop i forbindelse med indsamlingstiden. Dette forekommer så meget desto mere rimeligt, som spørgsmålet om folkevisernes egentlige alder ifølge forfatteren fremstår som temmelig uafklaret. Endnu værre står det til med folkevisernes melodier, der i større tal først findes bevaret fra omkring 1800. Melodier optegnet i de foregående århundreder er så få, at de kan gennemgås enkeltvis. Konklusionen er, at det på grundlag af det foreliggende er »umuligt at danne sig noget klart billede af, hvordan folkevisen har været sunget i tiden omkring og nærmest efter sin tilblivelse«. I betragtning af den betydning »middelalderballaden« både tekstligt og musikalsk har haft i de sidste par hundrede års danske litteratur og musik, og når man betænker folkevisens umiddelbare »middelalderlighed« for den almindelige bevidsthed, må man sige, at Nils Schiørring i al stilfærdighed, men ikke desto mindre med stærk virkning, har fået fremlagt den »afmytologisering« af folkevisen, som vel må betegnes som et af hans generations væsentlige forskningsbidrag. Heri ligger også en kritik af Thomas Laubs rekonstruktioner af melodierne – de, der i dag er kendt f. eks. fra Højskolesangbogen. Gennemslagskraften for Laubs bearbejdelser forklares ikke ud fra deres historiske »sandhed«, men skyldes blot kunstnerisk kvalitet! (s. 243). Sluttelig refereres loyalt andre synspunkter i nyere tid, således Thorkild Knudsens formodning om, at en formelagtig opbygning af folkevisemelodierne kan føres bagom det gregoriansk-kirketonale, som var Laubs udgangspunkt. Her tager Schiørring dog anstand og føler, at man befinder sig på usikker grund.

Bd. 1 slutter med omtale af hofmusikken under Frederik IV og dennes forgæves forsøg med det store operahus i Bredgade – nu Østre Landsret. Man præsenteres for Den Danske Skueplads, som i høj grad gjorde brug af musik, og for de koncertgivende musikalske societeter, som florerede i den stille tid under Christian VI. Opera, musikalske selskaber og teatret i hovedstaden står også i centrum i det følgende bind – 1750–1870 – som effektivt åbner med Christian VI's død og den følgende tids lystighed. Det kan ikke nægtes, at fremstillingen herved først og fremmest får karakter af at være »Musikkens historie i København«. I tre mindre afsnit rades der delvis bod herpå. Kapitlet om kirkemusikken støtter sig i første række på melodirepertoiret, som det foreligger i tidens koralbøger, mens afsnittet om undervisningen i musik blandt andet redegør for Oplysningstidens tanker om behovet for at højne menigmands musikkultur. Endvidere var det nodeforlæggerne, der til glæde for »Musikken i hjemmene«, fra midten af det 18. årh. i stigende grad forsynede borgerskabet med musikallier, overvejende i form af arier og

sange fra scenerne i København. Dansemusik i tryk og spillemandsmusik i nodebøger dukker op i løbet af perioden, og også den tidvis intense musikdyrkelse på adelens godser i slutningen af det 18. årh. omtales. Det fremgår dog, at disse felter for tiden i større eller mindre grad er under forskningsmæssig nyrydning, så man kan ikke fortænke forfatteren i en afventende holdning.

Perioden fra 1750 rummer da også rigeligt med stof, når det gælder kongelige kapelmestre og københavnske koncertsteder. Af og til er læseren ikke langt fra at tabe pusten, når der skal holdes rede på de forskellige trupper, hvad enten der var tale om danske skuespillere, franske komedianter eller italienske operaselskaber. Musikerne var i høj grad de samme, som medvirkede snart her, snart der, men i de mange musikalske foreninger også erstattet af amatører. Foretagsomheden i disse selskaber og klubber var på det musikalske område formidabel. »København var i en række år som gennemsyret af musik«, eller som det et andet sted hedder om forholdene omkring 1800: »Musikdyrkelsen var i vide kredse så intens, at man i dag både imponeres og bliver en smule misundelig«. Bemærkelsesværdigt er det også, at klassikerne Haydns og Mozarts instrumentalerker meget tidligt kom på programmet i København, men *gik af mode* omkring 1810!

Frembruddet af den litterære romantik og de samtidige politiske begivenheder i begyndelsen af det 19. årh. må siges at have haft virkninger på meget langt sigt – også for dispositionen af »Musikkens Historie i Danmark«. Midt i andet bind foretages så at sige et gearskift, idet fremstillingen fra nu af præges af »kongerækken« af »danske« komponister – fra Weyse og Kuhlau og fremefter. Dette har den lidt besynderlige konsekvens, at man efter en frisk start ved år 1800 på side 150 – byen bag voldene, den unge Oehlenschläger etc. – hurtigt kommer frem til Weyse og bl. a. hans symfonier fra 90'erne, der dog i den grad hører hjemme i klubkoncertmilieuet, som beskrevet i de foregående afsnit. Periodiseringen kan forekomme lidt hårdhændet, og dette er så meget desto mere påfaldende, som Nils Schiørring i resten af bindet gør ikke så lidt for at fylde ud mellem de store. Det hul, som uvægerligt synes at opstå efter Weyse og Kuhlau indtil Hartmanns og Gades dominans, giver Schiørring lejlighed til at præsentere en række mindre kendte navne, stadig i små biografiske afsnit: Gerson, Rudolph Bay, Krossing og Krøyer. Det konstateres (s. 222), at man efter J. A. P. Schulz' ret kortvarige ophold fra 1787–95 i kraft af hans elev Weyses og dennes samtidiges virke kan tale om etableringen af et nationalt musikliv; et musikliv, som under andre himmelstrøg, i et andet milieu ville være blevet anderledes. Kort og godt, man får her den egentlige argumentation bag den periodisering, som tooghalvfjerds sider tidligere skiller bindet i to dele! Problemet for de unge talenter, som skulle afløse Weysegenerationen, var først og fremmest at skaffe sig vejledning. Lidt selvmodsigende forekommer det da, at Gerson nævnes som elev af Kuhlau, Krossing som elev af Kunzen og begge de senere nævnte – A. P. Berggreen og J. C. Gebauer – angives at være elever af Weyse.

Med Berggreen, der blev lærer for Gade, knyttes tråden da også videre frem, men det store afsnit om J. P. E. Hartmann kommer først. Hartmann fik gode råd af Weyse, Kuhlau trykkede ham til sit bryst, og derefter udviklede han sig iøvrigt til stadighed i resten af det 19. årh. Placeringen af Hartmann før Gade er dels betinget af klare kronologiske grunde, dels et resultat af de senere årtiers relative opvurdering af den ældste af de to. Dette kommer til udtryk bl. a., når betydning for senere komponister vurderes (s. 285). Samtidig gøres der indirekte op med tendensen til at sætte et skel i årene lige omkring 1840 med den nystartede Musikforening og Gades berømmelige gennembrud med Ossianouverturen og c-moll symfonien. Hvormed ikke sagt, at Niels W. Gade og hans indsats forklejnes. Hans på godt og ondt dominerende stilling i dansk musikliv fra hjemkomsten i 1848 til sin død i 1890 betones stærkt.

Mens bd. 2 slutter med tre veloplagte afsnit om Henrik Rung, H. C. Lumbye og om Boumonvilles sikre sans for at skaffe sig gode balletkomponister, begynder det tredje og sidste bind ikke mindre interessant med at trække de lange linier op for folkelig sang og skillingsviser. Herefter må det dog siges, at værket i behandlingen af de sidste hundrede år først og fremmest antager karakter af institutions- og komponisthistorie. Musikkonservatorium, musikforeninger, operaen og radioen får afsnit, som i flere tilfælde giver indtryk af, at nu er forrådet af karakteriserende adjektiver noget nær opbrugt. Megen omhu er tilsyneladende lagt i ikke at glemme een eneste person eller institution af blot nogen betydning i det sidste sekels danske musikliv. Det store afsnit om giganten i det 20. årh. – Carl Nielsen – virker på denne baggrund så meget stærkere, vel også i kraft af, at læseren her har en chance for at have hørt noget af den musik, der skrives om. Om hele den øvrige perlerække af komponister gælder, at enten er de totalt glemte, deres værker høres meget sjældent, eller der er tale om musik opført under omstændigheder som vist på omslaget til bd. 3: tomme bænkerader. Men Nils Schiørring omtaler og vurderer hver enkelt i rækken. Personer og værker får en nænsom og indforstået behandling; en overbevisende og imponerende fremlæggelse, som vel i første række er muliggjort af forfatterens mangeårige virke som musikkritiker. Men ophidsende læsning er det ikke. I en vis forstand er der her mere tale om et kildeskrift, og det kan næppe være anderledes.

Skævheden i dette sidste bind er uomtvistelig, og dog er den fælles titel for de tre bind næppe tilfældigt valgt. Det har været intentionen at skrive om al musik i Danmark igennem tiden (jf. bd. 3, s. 362), men mens endnu skillingsvisen i begyndelsen af bd. 3 kan få særskilt omtale, gælder det samme ikke for vore dages »muzak«, som blot nævnes. I den forstand griber Nils Schiørring stoffet traditionelt an; der skal åbenbart en ikke ringe tidsafstand til, før det trivielle bliver interessant. Endvidere får man i de to første bind god besked om det samlede repertoire – for så vidt det kendes – af dansk og først og fremmest udenlandsk musik. Også her indsnævres synsvinklen stærkt i sidste bind. Radioen omtales nok som institution med torsdagskoncerter og beklagelig virkning for det øvrige koncertliv; tendenser, der senere forstærkes efter long-playing pladens fremkomst. Men hverken radioprogrammer eller grammofonpladeindustriens produkt-sammensætning er analyseret, hvilket også ville være lidt meget for langt, al den stund der ingen undersøgelser herover er at trække på. Yngre musikforskere har unægtelig en del arbejdsopgaver at se frem til.

Det oprindelige sigte, formuleret som historien om »musikken i Danmark« og ikke »dansk musik« har til gengæld haft den meget store fordel, at Nils Schiørring helt fra begyndelsen har kunnet undgå at skulle argumentere særligt for interessen for dansk musik som sådan – hvor meget de seriøse danske komponister så end fylder i sidste bind. Man undgår hermed det skær af apologi, som er kendtegnen for så megen – mindre god – litteratur om danske komponister og deres værker. Schiørring synes ikke at have miskendte genier i stalden. Men helt udelades dog ikke en markering af utilfredshed med eftertidens omgang med musikværker af dansk oprindelse. Dette kommer klart frem i omtalen af J. P. E. Hartmanns to hengemte symfonier (bd. 2, s. 280), og læseren chokeres umiddelbart og næppe utilsigtet ved oplysningerne om, at kun to trediedele af Heises sange er trykt og at der slet ikke eksisterer nogen samlet udgave af Carl Nielsens! Endvidere må omtalen af den megen »uhørte« musik siges helt automatisk at vække læserens nysgerrighed, så også i den henseende kan værket tænkes at få sin betydning. Men ellers må de tre fyldige bind uden en tone i al almindelighed siges at være hård kost, så meget desto mere, som der nødvendigvis må forekomme fagudtryk. Der er da heller ingen tvivl om, at forlaget har været bange og derfor prisværdigt har reageret med ikke

alene et fyldigt personregister, men også et helt musikleksikon med 507 opslagsord. Det afsluttende redaktionelle arbejde må iøvrigt have været omfattende og har sikkert medført betydelige omkostninger – også for andre end de direkte implicerede.

Tre bind skrives heller ikke uden at noget går galt. For en historiker er der lejlighed til at glippe med øjnene, når Øresundstolden bliver ophævet 10 år for sent, uden at dette dog på nogen måde kan tænkes at have konsekvenser for musikhistorien (bd. 3, s. 18). En kunsthistoriker vil sikkert være taknemmelig for yderligere oplysninger om den ellers ukendte maler Wilh. Eckersberg, som gøres ansvarlig for det kendte billede, der pryder andet binds omslag, og som normalt tilskrives Marstrand. Endelig vil mange med en fortid som musikstuderende fornøje sig med professor Jens Peter Larsens hidtil godt skjulte virke som instrumentbygger – totalt resultatløst, desværre, når man følger registrets henvisning op i selve teksten. Der er ikke gjort systematiske fejlfindingsforsøg, men specialister på forskellige områder vil sikkert have indvendinger af betydelig større vægt. Desværre kan det ikke siges, at den noteløse form gør et videre arbejde udfra de tre bind særlig let. Det har næppe været praktisk overkommeligt at spore oprindelsen til alle professor Schiørrings gule konceptsedler. Man får så gøre en dyd af nødvendigheden og betragte det som et glimrende pædagogisk udgangspunkt, at lade studenter undersøge, hvorfra stoffet kommer. Litteraturlisten er til alt held fyldig.

For alle interesserede vil det væsentligste dog være, at man med Nils Schiørrings »Musikkens Historie i Danmark« har fået, hvad man aldrig før har rådet over: en samlet oversigt. Den nye mulighed, man pludselig har, for hurtigt at kunne konstatere, hvad der er gængs viden, er uvurderlig. Selv det snævre sigte i bd. 3 kan meget vel få positive virkninger ved at fremprovokere en del forskning indenfor det særlige lille felt af musikvidenskaben, som går under betegnelsen «musikken i Danmark». Nyere arbejder vil sikkert blive lagt kollektivt til rette og etiketter som musiksociologi, musikikonografi, musiketnologi o. lign. vil nok blive bragt i anvendelse for at opnå størst mulig distance til et traditionelt enkeltmandsværk som det foreliggende. Dette vil dog gøre mindre til sagen.

Anders Monrad Møller

Kurt Johannessson: Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum. Lychnos bibliotek 31. Stockholm, Almquist & Wiksell International 1978. 348 s. 110 sv. kr.

Saxos Danmarkshistorie er et så stort arbejde at meget få har forsøgt at finde helheden i det, Saxos intentioner med værket. De fleste historikere har studeret kildegrundlaget, og allerede i det 16. årh. blev *Gesta Danorum* slået ud af Snorres historie om de norske konger der virkede mere autentisk fordi det var skrevet på modersmålet i modsætning til Saxos latin; desuden er der ofte uoverensstemmelser mellem de to værker. Moderne historikere har interesseret sig for Saxos politiske synspunkter, men de har især holdt sig til de sidste bøger. Filologerne har studeret sprogformen og hævdet en tydelig forskel mellem sagnhistorien og den sidste del af værket; man har søgt klassiske og middelalderlige forbilleder, men først i den allernyeste tid har man overvejet om der er sammenhæng mellem de valgte forlæg og de ideer Saxo selv stod for. Ikke urimeligt har litteraturforskerne vist størst sans for *Gesta Danorum* som helhed. Her skal kun fremhæves Vilhelm Andersens indsats i 'Tider og Typer' I,1 1907; han indså at vi her mødte et regulært forfatterskab, ikke en kompilation af nordiske historier hæftet sammen med latinske citater således som Saxos skrift ofte er opfattet.

Det er da også en litteraturhistoriker der i den foreliggende bog har kastet sig ud i en